

PORTRETUL REGEI CAROL I DE GABRIEL POPESCU (1866-1937)¹

Ruxandra Beldiman

Se împlinesc anul acesta 140 de ani de la nașterea gravorului Gabriel Popescu, născut în comuna Vulcana Pandele, județul Dâmbovița.²

Ca absolvent strălucit³ al Școlii de Poduri și Șosele din București, va obține grație generosei intervenții a lui Gheorghe Duca, director al Căilor Ferate Române, o bursă de studii de doi ani la Paris din partea Ministerului Lucrărilor Publice (1894)⁴. La Paris va renunța la cursurile de inginerie în favoarea celor de gravură și pictură, va frecventa astfel, în anii de formare cursurile de la Academiei libere « Julian », precum și cele ale « *École Nationale et Spéciale des Beaux Arts* ». La Académie « Julian » i-au fost profesori Gabriel Ferrier și William-Adolphe Bougereau. Astfel în anul 1894 va executa și prima sa gravură, un portret de barbat: « *Mon premier burin* », cum l-a intitulat însuși, artistul lucrare de început, dar care lasă să se întrevadă calitățile de excelent portretist ale lui Gabriel Popescu. Anul universitar (1895-1896) îi va aduce distincții, două mențiuni pentru lucrări realizate în atelierul de gravură. În anul 1897 se va întoarce la București, în speranța că ise va prelungi bursa de studiu, subvenția va fi însă oprită.

Informații păstrate în familie menționează faptul că, tânărul Gabriel Popescu a beneficiat, în vederea continuării studiilor de gravură, de un sprijin financiar regal. Gabriel Popescu dovedea încă de pe acum calități deosebite, distincte și seriozitate și astfel este posibil, să fi fost introdus pe lista supusă

¹ Textul articolului de față a fost prezentat într-o versiune restânsă în cadrul sesiunii de comunicări cu titlul: « Vechi capitale ale Țării Românești », Târgoviște 7 septembrie 2006.

² Cu această ocazie Complexul Național Muzeal Curtea Domnească Târgoviște a organizat o masă rotundă și o expoziție. Urmași ai gravorului, respectiv doamna prof. dr. Ioana Beldiman, strănepoata artistului, a oferit muzeului, cu acest prilej un set de lucrări ale artistului, între care și « *Portretul Regelui Carol I* », obiectul acestui articol.

³ Nu se dedică din primii ani gravurii. Urmează întâi un an (1885-1886) la facultatea de filologie din cadrul Universității București și ulterior Școala de Poduri și Șosele din București (1886-1888) – secția conductorii desenatori-, unde se remarcă în domeniul desenului, perioadă ce va culmina cu obținerea diplomei. În anul 1893 este admis la Facultatea de Arhitectură, este însă nevoit să renunțe, postul de desenator din cadrul Direcției Căilor Ferate Române nepermițându-i să fie zilnic prezent la cursuri.

⁴ Bursa este în valoare de 200 de lei. Grație lui Gh. Duca în anul 1897 se organizează o colectă la care contribuie foștii profesori ai lui Gabriel Popescu de la Școala de Poduri și Șosele. Menționăm aici faptul că, Spiru Haret, viitorul ministru, a fost profesor de matematici la aceeași instituție, G. Popescu nu a fost însă studentul său v. N. Pora, « Anchetele Rampei » – De vorbă cu Gabriel Popescu » în « Rampa Ilustrată » 25 iunie- An I, nr. 285

Regelui Carol I. Regele primea o serie de rapoarte referitoare la studenți promițatori de la Belle – Arte susceptibili a li acorda burse din caseta personală. De altfel, de burse regale au mai beneficiat o seama de tineri artiști precum Oscar Obedeanu, Ștefan Popescu, Jean Steriadi, Otilia Mihail Oteteleșanu etc.⁵ Fiind de altfel și singurul student cu interes particular în domeniul gravurii, putem considera că acesta s-a constituit într-un criteriu important pentru Carol I. Ucenicia va fi de altfel încununată de o medalie de bronz, conferită pentru o serie de lucrări, gravuri, între care portretul viitoarei sale soții, Marthe Canazin⁶, în cadrul Expoziției Universale de la Paris. Întors la București în anul 1900⁷, va merge desigur la Palat în dorința de a mulțumi augustului protector, pentru contribuția financiară, acordată în vederea continuării studiilor de gravură. Este vorba despre un interes particular al lui Carol I, dovedit și cu ocazia acordării unei burse speciale lui Alexandru Tzigara-Samurcaș, în vederea studierii istoriei artelor la Berlin.⁸ După șase ani de studii în capitala Franței, Gabriel Popescu reușise să câștige un loc important printre colegii cu care studiasă, și, de asemenea datorită calităților sale, profesorul Gabriel Ferrier l-a asociat la execuția mai multor planșe, comenzi ale sale. Renumele cucerit la Paris l-a precedat desigur și în România și considerăm că această primă audiență la rege, a dovedit acestuia că nu s-a înșelat acordându-i ajutorul financiar. Realul interes al Regelui Carol I, fost student (1862) al renumitului istoric de artă de german Anton Springer (1825 – 1891) în cadrul la Universității din Bonn⁹, pentru artele plastice, s-a dovedit cu prisosință de altfel prin strângerea valoroaselor colecții regale de pictură, mobilier, covoare, sticlărie artistică, numismatică, de arme, etc., păstrate la Palatul Regal din București, precum și la Castelul Peleş¹⁰, dar și prin numeroase burse acordate tinerilor studenți sau absolvenți ai academiei de Belle Arte din capitala României. Am considerat important a menționa această primă întâlnire, deoarece poate fi pusă în legătură cu

⁵ Alexandru Tzigara-Samurcaș, *Memorii I (1872-1910)*, volumul I, București, 1991, p. 140.

⁶ Medalia de bronz a Expoziției Universale de la Paris, îi va fi conferită pentru următoarele lucrări: “*Vârful cu dor*”, după lucrarea omonimă semnată de G.D. Mirea; “*Theseu părăsind pe Ariadna*”, după François Ehrmann și “*Portretul lui Marthe Canazin*”, lucrare originală. v. Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România, “*Gabriel Popescu-Expoziție retrospectivă*”, București 1969, pp. [4, 13].

⁷ La Paris se va specializa în anul 1900 și în tehnica de fabricare a timbrelor, susținut fiind de Direcția Generală a Telegrafelor și Poștelor. Prima comandă oficială – un timbru pentru inaugurarea Palatului Poștelor și Telegrafelor din București, va proveni de la această instituție. Gabriel Popescu se va evidenția și prin modernizarea procedeelor de imprimare a timbrelor în România. v. Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România, op.cit, p. [13].

⁸ Alexandru Tzigara-Samurcaș, *op.cit.*, p. 104. Samurcaș obține bursa prin recomandarea lui profesorului său Alexandru Odobescu și transmisă prin intermediul lui Mite Kremnitz.

⁹ Până în anul 2003, în patrimoniul AIC, fondul Carol I – personale se păstra Diploma emisă de către Univeristatea din Bonn, la 7 mai 1862, pe numele principelui Karl de Hohenzollern și care atesta frecventarea cursurilor acesteia.

¹⁰ Ruxanda Beldiman, « *Carol I colecționar și conaisseur* », manuscris, capitol al tezei de doctorat cu titlul: « Castelul Peleş monument reprezentativ pentru fenomenul istorist în România ».

comanda primită ulterior, respectiv execuția «*Potretului Regelui Carol I*» în tehnica gravurii.

Comanda la care facem referire, are un caracter oficial și a fost lansată de către Ministerului Lucrărilor Publice, al cărui ministru era în acea vreme Spiru Haret (1851-1912)¹¹. Câteva documente aflate în fondurile Bibliotecii Academiei Române, un schimb de corespondență între înaltul demnitar și artist, ne oferă date mai concrete privind istoricul comenzii, prea puțin cunoscută. Primul document datează din 3 februarie 1904.

Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
Cabinetul Ministrului

București 3 Februarie 1904

*Domnule Popescu*¹²,

Am primit frumoasele Dtale gravuri, și-ți mulțămesc din toată inima. Te felicit în același timp pentru lucrările Dtale. Îmi pare rău că nu am avut încă ocazia să te cunosc.

Me gândesc cum și unde s'ar putea utiliza cunoștințele Dtale artistice. Propunerea ce ai făcut pentru portretul Regelui¹³ nu s'a putut admite, pentru că nu avem fonduri, și pentru că prețul portretului ar fi ieșit prea scump.

Haret

Între gravurile oferite se găsea și un portret al regelui Ludovic al XIV-lea, după un original al lui Bouchardon, interpretare executată în timpul studiilor pariziene și pe care tânărul artist îl oferea lui Sp. Haret cu următoarea semnificativă dedicație: «*Domnului Ministru Haret, cu mulțumiri, G. Popescu 1904*».¹⁴ Gabriel Popescu, deși tânăr la data aceea și la început de carieră¹⁵, beneficia deja de o reputație pe deplin stabilită. Gravorul primise deja o comandă (1903), din partea Casei Școalelor, respectiv pentru medalia comemorativă a Școlii române din Bitolia. Oare mulțumirile veneau pentru această lucrare, sau aduceau cu sine și speranța că i se va încredința realizarea unui portret al suveranului? Cert este că ministrul se arată dispus a-l ajuta pe Gabriel Popescu, fapt ce se va vedea pe parcurs. Scrisoarea este importantă și din faptului că Gabriel Popescu este cel, de la care pornește propunerea de a executa un astfel de portret. Este cu siguranță, dorința artistului de a mulțumi și prin intermediul artei sale - arta gravurii - meșteșug la a cărui dobândire a contribuit și Regele Carol I. Deși, după cum o

¹¹ Spiru Haret a fost ministrul Instrucțiunii Publice în guvernul liberal, condus de D. A. Sturdza (14/26 februarie-20 decembrie 1904). V. Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi 1859 până în zilele noastre 1995*, București, 1996

¹² Biblioteca Academiei Române, Fond Spiru Haret, doc. S 7(1)/DXV.

¹³ Sublinierea îmi aparține.

¹⁴ Însemnarea figurează pe exemplarul aflat în colecțiile Bibliotecii Academiei Române (nr. inv. 287).

¹⁵ Gabriel Popescu începe studiile de gravură la Paris la vârsta de 28 de ani.

afirmă Haret, într-o primă etapă mijloacele financiare lipsesc, putem constata ca ministrul reușește în final să obțină suma necesară. Nu am putut însă identifica sursa mijloacelor financiare, care par a fi fost puse, în final, la dispoziție două luni mai târziu, în data de 18 aprilie. Să fie vorba despre o finanțare regală ? Nu știm.

Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
Cabinetul Ministrului

București 18 April 1904

*Domnule Popescu*¹⁶,

Aș vrea să-ți vorbesc. Fii bun, te rog, de te repede în București în una din zilele astei săptămâni. Când mă vei vedea adu-mi aminte aste două vorbe : portret¹⁷ și medalie.

Haret

Întâlnirea de lucru propusă de către Spiru Haret pare a fi avut loc, două zile mai târziu, în data de 21 aprilie. Rândurile de mai sus se pot constitui într-o comandă indirectă, urmare a acestei întâlniri. Gabriel Popescu revine cu o scrisoare, datată 6 mai 1904, în care precizează clar anumite aspecte de ordin artistic, dar și financiar.

6 mai 1904

*Domnule Ministru*¹⁸

Stabilind prețurile pentru portretul M.S. Regelui, în urma înțelegerii ce am avut când am fost la Domnia Voastră în ziua de 21 Aprilie, am onoare a Ve trimite o listă a acestor prețuri după formatele ce mi-ați dat, alăturând la acesta și eșantioane de hârtie de imprimat.

Vre o mică sporire a formatului și a gravurii nu va aduce nici o urcare de prețuri.

Gravura ce voi face va fi gravură clasică pură iar dimensiunile ei vor fi fixate în limitele formatului ce veți binevoi a adopta.

Sunt al Domniei Voastre

Cu profund respect

Gabriel Popescu

Gravor

Vulcana Pandele

1000 pe Japon 2600

¹⁶ Biblioteca Academiei Române, Fond Spiru Haret, doc. S 7(3)/ DXV. Sublinierea aparține lui Spiru Haret.

¹⁷ Sublinierea aparține lui Spiru Haret.

¹⁸ Biblioteca Academiei Române, Fond Spiru Haret, doc.S 92/ DCI. Plicul conține și cinci mostre de hârtie (Japon, Papier pâte blanc, J. Colland (?), Chine appliqué, Papier pâte de teinte) precum și un tabel cu prețuri.

9000 pe papier p \hat{a} te alb \hat{a} 2940/5090 din care 5000 pentru Academie.

Placa va r \hat{a} m \hat{a} ne a noastr \hat{a} .

Dimensiunile 30x40 cm

Se va face desemnul aprobat de noi

Artistul stabilește acel tip de gravur \hat{a} , pe care îl consider \hat{a} a fi în concordanță cu tipul de portret oficial, respectiv «gravur \hat{a} clasic \hat{a} pur \hat{a} », iar tehnica aleas \hat{a} va fi cea a d \hat{a} lțiței. Gabriel Popescu este primul gravor român care utilizeaz \hat{a} aproape toate tehnicile gravurii în metal, d \hat{a} lțița este instrumentul s \hat{a} u de predilecție. Placa gravat \hat{a} în oțel, va r \hat{a} m \hat{a} ne un timp în proprietatea artistului, aș \hat{a} cum este specificat în scrisoarea sa, ulterior îns \hat{a} , o va vinde Casei Școalelor. Dup \hat{a} cum afirm \hat{a} , chiar artistul, într-un interviu acordat ziarului *Rampa Ilustrat \hat{a}* din iunie 1916, o serie de reproduceri ale portretului aflate în libr \hat{a} rii au fost executate de c \hat{a} tre Casa Școalelor.¹⁹ Într-o scrisoare ulterioar \hat{a} , ce poart \hat{a} de asemenea antetul ministerului, Spiru Haret confirm \hat{a} în scris faptul c \hat{a} comanda este confirmat \hat{a} .

Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
Cabinetul Ministrului

București 18 Maiu 1904

*Domnule Popescu*²⁰,

E hot \hat{a} r \hat{a} t facem portretul M.S. Regelui. Te rog se vii în București. Marți, 25 Maiu, la 6 ½ seara la mine acas \hat{a} , ca s \hat{a} ne înțelegem.

Haret

Înt \hat{a} lnirea va avea loc în locuința particular \hat{a} a ministrului, aflat \hat{a} în strada general Gheorghe Manu nr. 7. Anul jubiliar 1906 se apropia și putem presupune c \hat{a} , portretul avea s \hat{a} fie gata p \hat{a} n \hat{a} la momentul deschiderii expoziției prev \hat{a} zute pentru data de 10 mai.²¹ Nu cunoaștem, dup \hat{a} cum afirmam anterior sursa finanțării. S \hat{a} fi contribuit și Regele Carol I însuși, financiar la aceast \hat{a} comand \hat{a} ? Sau poate chiar ministerul, în cauz \hat{a} . Spiru Haret nu ne ofer \hat{a} nici o precizare în acest sens. Putem îns \hat{a} fi absolut siguri de faptul c \hat{a} , ministrul l-a informat direct, prin rapoartele sale, pe suveran de acest proiect. Deși nu deținem o informație concret \hat{a} , în acest sens, putem avansa ipoteza c \hat{a} , suveranul a urm \hat{a} rit îndeaproape cariera artistic \hat{a} a lui Gabriel Popescu, de la momentul întoarcerii sale în țar \hat{a} și p \hat{a} n \hat{a} în anul 1904 și deasemenea mai departe. În anul 1903, în urma unui contract cu Eforia Spitalelor Civile artistul a realizat o plachet \hat{a} comemorativ \hat{a} destinat \hat{a} serb \hat{a} rilor restaurării

¹⁹ «Acelea sunt reproducerile Casei Școalelor, care mi-a cup \hat{a} rat placa spre a r \hat{a} s

\hat{a} ndi peste tot lucrarea aceasta destul de apreciat \hat{a} de toți.» v. N. Pora, «De vorb \hat{a} cu Gabriel Popescu», în *Rampa ilustrat \hat{a}* , 25 iunie 1916, An I, nr. 285.

²⁰ Biblioteca Academiei Rom \hat{a} ne, Fond Spiru Haret, doc. S 7(4)/DXV.

²¹ Datorit \hat{a} unu climat politic înc \hat{a} rcat, vernisajul Expoziției jubiliare va avea loc abia în data de 5 iunie 1906.

mănăstirii Sinaia și construcției noii biserici, iar în anul următor o alta pentru biserica Sf. Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș²². Sunt lucrări, cu care Carol I era, desigur foarte familiar. Rapoartele lui Haret puteau conține informații despre lucrarea executată de tânărul gravor pentru școala română din Bitolia²³, dar și părerea sa, privitor la lucrările gravorului. Astfel regele ar fi putut, după părerea noastră, încuraja, într-o formă sau alta, execuția acestei comenzi, de către G. Popescu, care își dovedise calitățile de portretist-gravor, dar și de medalist. Un alt personaj, care pare a fi avut un anume rol, a fost arhitectul francez André Lecomte du Nouÿ aflat și în slujba Casei Regale și pe care gravorul l-a întâlnit grație comenzilor menționate anterior, ocazie cu care s-a deplasat de mai multe ori la Biroul de arhitectură al Castelului Peleş. În cursul anului 1905²⁴, gravorul va obține, prin intervenția arhitectului francez o audiență la Regele Carol. Scopul? Dorea să arate protectorului său portretul, pe care îl executase în creion de argint. Suveranul și-a dat acordul pentru transpunerea desenului pe placa de gravură. Este cunoscut faptul ca suveranul își dădea cu părerea și aproba personal anumite lucruri, situații etc. Lucrarea finită a fost tipărită în atelierele lui Charles Wittmanns « imprimeur des calcographies du Louvre », cei doi nefiind la prima colaborare.²⁵ La câțiva ani după execuția portretului, și desigur, înainte ca placa să intre în posesia Ministerului Instrucțiunii Publice, o scrisoarea datată 3 septembrie 1908, semnată de Ch. Wittmanns și adresată lui Gabriel Popescu face referire la un nou tiraj ulterior de 3500 de exemplare. Aceasta este urmată și de o factură datată 18 septembrie 1908.²⁶

²² Eleonora Costescu, *Gabriel Popescu*, București [1955], p. 12. Gabriel Popescu abordează prin intermediul acestor comenzi oficiale medalistica, ramură a sculpturii, ce presupune rezolvarea unor probleme de ordin compozițional, dar și tehnic dificile. Rezultate pozitive îl vor convinge să continue a lucra și pe mai departe în această direcție.

²³ Gabriel Popescu va executa o serie de comenzi pentru Ministerul Instrucțiunii Publice și Casa Școalelor, amintim aici placheta inaugurării Casei Școalelor (1910); «Portretul Regelui Ferdinand I» (1925/1926).

²⁴ Informție transmisă în familie de către fiul gravorului, profesorul Gabriel Popescu (Cluj, 24 VIII 1976).

²⁵ O chitanță păstrată în arhiva doamnei prof. dr. Ioana Beldiman, datată 14.10.1902 și emisă de către « imprimerie en taille-douce », atelierele lui Charles Wittmann pentru un tiraj al portretului Marthei Canazin, atestă colaborarea dintre cei doi.

²⁶ Document aflat în arhiva doamnei prof. Dr. Ioana Beldiman.

Ch. Wittman, Succ.r
Imprimeur de la Calcographie du Louvre

Paris 3 septembrie 1908

Domnule Popescu²⁷,

Dâmbovița

Am încheiat execuția celor 3500 de exemplare ale planșei dumneavoastră, respectiv «Regele României». V-aș ruga să aveți amabilitatea și să îmi comunicați dacă este necesar să vi le trimit prin curier de mare sau mica viteză, sau poate aveți dumneavoastră o altă formulă de export mai economică. Cutia are o greutate de 200 de kilograme.

În așteptarea răspunsului dumneavoastră vă rog să primiți stimate Domn salutările mele cele mai distinse.

Ch. Wittman

“Carol I era suveranul prin excelență, expresia puterii supreme: un simbol personificat!”²⁸ și descrierea este completată astfel “încorporează ideea abstractă a puterii, a forței morale”²⁹. Considerațiile lui Tzigara-Samurcaș, privind caracterele personalității regelui, se potrivesc în general întregii sale iconografii. Portretele executate de diverși artiști, români, dar și străini, au darul de a surprinde schimbările de expresie, pe care suveranul le suferă o dată cu schimbările și transformările survenite de țara însăși.

Din perioada maturității lui Carol I, datează cele mai cunoscute portrete ale sale. Sunt în general portrete de aparat, de factură clasică, caracteristicile fiind: mândrie, severitate stăpânire de sine. Iconografia domniei lui Carol I, cea a anului jubiliar 1906 a fost probabil cea mai prolifică, ca de altfel cea a întregului interval 1906-1914. Se remarcă abundența de portrete oficiale puse desigur și în legătura cu

²⁷ Scrisoarea se află între documentele din arhiva doamnei dr. Ioana Beldiman și este redactată în limba franceză. Traducerea îmi aparține.

Paris le 3 Septembre 1908

Monsieur Popesco

à Dembovița

J'ai terminé le tirage des 3500 exemplaires de votre planche le Roi de Roumanie, vous seriez bien aimable de me dire si je dois vous les faire parvenir par grande ou par petite vitesse, ou si vous avez un mode d'exportation encore plus économique. Le poids de la caisse serrait environs de 200 kilogrammes.

En attendant votre réponse, recevez Monsieur mes salutations empressées,

Ch. Wittmann

²⁸ Tzigara-Samurcaș Alexandru, *Memorii II (1910-1918)*, p. 62. Tzigara-Samurcaș creionează acest portret extrem de veridic al suveranului în capitolul intitulat «*Le roi est mort – vive le roi*».

²⁹ Alexandru Tzigara-Samurcaș, *Ultima medalie a Regelui Carol I*, în «*Covorbiri Literare*», nr. 1 / 1974, pp. 223-233.

jubileul celor 25 de ani de reat și 40 de ani de domnie, precum și ai celor 75 de ani de la naștere aniversați în anul 1914³⁰.

Între aceste portrete un loc aparte îl ocupă acela realizat de gravorul Gabriel Popescu. Statistic vorbind, este unicul portret gravat din această epocă. Execuția este impecabilă din toate punctele de vedere. Artistul reușește grație admirabilelor sale calități să execute un portret, ale cărui trăsături principale sunt distincția, eleganța, dârzenia. Este chipul unui om aflat la apogeul domniei sale, un bărbat matur³¹, stăpân pe sine, mulțumit, beneficând de atuurile unei domnii împlinite, prospere și îndelungate. Spre deosebire însă de alte reprezentări, acesta aduce o trăsătură mai puțin cunoscută marelui public, pentru care numele lui Carol I era echivalent cu autoritatea. Privirea exprimă, pe lângă caracteristicile enumerate mai sus, gentilețe și bunătate, trăsături ce nu aparțin repertoriului portretelor realizate în pictură, sculptură, sau medalistică, ci mai degrabă ariei fotografiei, în special celor care îl surprind pe rege în ipostaze ale vieții private.³²

În portretul realizat de Gabriel Popescu, având la îndemână un bogat material fotografic, chipul este redat din trei sferturi stânga. Unghiul de vedere reliefează distincția atitudinii personajului, iar nuanțele de gris au fost trasate pe suprafețe umbrite, subliniând astfel caracterul forte al figurii suveranului. Se remarcă în mod special intensitatea expresiei, iar înțelegerea formelor creionează în mod deosebit noblețea ținutei. Sobrietatea este o altă caracteristică a lucrării, obținută grație fineței dălțiței, unul dintre instrumentele preferate ale gravorului. Chipul ușor palid este încadrat de păr, precum și o frumoasă barbă grizonantă, contrastând cu privirea ageră și profunzimea ochilor. Regele este reprezentat, după tipicul medaliilor, bust, în uniformă de general de mare ținută cu tunica pe umeri și pieptul acoperit de decorații românești și germane. Sunt decorațiile cu care este de obicei reprezentat³³. Portretul amintește desigur de reprezentările din repertoriul medalisticii și chiar al filateliei, domenii în care Gabriel Popescu excela. Personajul este înadrat de un medalion oval purtând inscripția, de la stânga la dreapta: «*În anul una mie nouă sute șese. La patruzeci de ani de domnie* ». Central, în partea inferioară recunoaștem stema Vechiului Regat alcătuită conform legii promulgate în 11 martie 1872³⁴, susținută de doi lei și

³⁰ V. și Carmen Tănăsioiu, *Iconografia Regelui Carol I*, Timișoara, 1999.

³¹ Carol I împlinise în anul 1906, vârsta de 67 de ani.

³² v. și Carmen Tănăsioiu, *op. cit.*, p. 86. Fapt confirmat și de consultarea de către mine a nenumărate fonduri fotografice reprezentându-l pe Carol I. Arhiva Istorică Centrală (AIC), arhiva Muzeului Național Peleş, arhiva Ruxanda Beldiman, etc.

³³ Se remarcă în primul rând ordinul «*Steaua României* » (cu lentă) , pe care suveranul îl purta în mod special, *Vulturul alb* al Casei de Hohenzollern etc.

³⁴ Stema României alcătuită conform legii adoptate la 8 martie 1872 și promulgată în 11 martie același an. Dan Cernovodeanu, «*Știința și arta heraldică în România* », București 1977, p. p.160, 161: «*Scut cartelat, în primul cartier pe azur aflându-se o acvilă de aur cruciată și încoronată din același metal, purtând în gheara dextră spada și în cea senestră sceptrul, de asemenea din același metal, flancată în cantonul superior dextru de un soare de aur; în cartierul 2 pe roșu apare un cap de zimbriu de aur cu o stea cu șase raze din același metal, flancat în cantonul superior senestru de o lună crai-nou, din același metal; în*

surmontată de coroana regala, un atribut clasic al iconografiei regale. Dedesubt pe plintă inscripția: « *Carol I Rege al României* ». Semnătura artistului apare în dreapta stemei de stat: *G.Popescu*, iar numele imprimeurului în partea inferioară a lucrării: *Ch. Whittmans*. Lucrarea se încadrează iconografic tradiției clasice a portretelor regale și se înscrie, de asemenea în repertoriul gravurii de interpretare pe care artistul a practicat-o încă din perioada studiilor sale.³⁵ Considerăm că arta gravurii aleasă ca « instrument » de reprezentare, conferă portretului o anume eleganță și prestanță, precum și o anume finețe, care amintește desigur de portrele secolului al XVIII-lea, la care desigur că, Regele Carol totodată colecționar și conaisseur, nu putea rămâne insensibil.

Portretul a figurat desigur în cadrul Expoziției jubiliare din 1906 din Parcul Filaret unde a putut fi admirat de către cuplul regal. Ulterior a figurat în cadrul expoziției « Tinerimii Artistice » din 1907, ocazie cu care critica de specialitate l-a elogiat, odată în plus. « *Gavril Popescu are câteva aquaforte frumoase și îndeosebi merită mare aminte (...) foarte reușitul portret al Regelui nostru.* »³⁶ Un alt comentariu plin de admirație va apare și câțiva ani mai târziu sub semnătura lui N. Pora în *Rampa Ilustrată*: « *[Gabriel Popescu] autorul singurului portret reușit al regelui Carol – o aquaforte de o sensibilitate în execuție ce a uimit, cu drept cuvânt, și pe răposatul suveran care ținea să aibe pe masa sa de lucru această giuvaerica de desen, datorată unuia dintre cei mai mari și mai modești artiști ai noștrii* ».³⁷

Portretul a fost remis Regelui Carol I din partea artistului, în cursul lunii ianuarie 1907. Prin intermediul unei scrisori semnate de către mareșalul Palatului, Gen. Adj. Mavrocordat, suveranul își exprima mulțumirea pentru cadoul primit.³⁸

cartierul trei (simbolizând Oltenia), pe roșu, aflăm un leu de aur, încoronat, ieșind dintr-o coroană antică din același metal și flancat la dextra de o stea cu șase raze de asemenea din aur; în cartierul patru, pe azur, doi delfini afrontați de aur (simbolul țărmurilor Mării Negre), ecusonul central conținând scartelatul de argint și negru al casei domnitoare. Scutul timbrat de o coroană regală este susținut de doi lei cu coada trecută printre picioare, (...) sub tenanți o eșarfă albastră cu deviza în litere de aur: *Nihil Sine Deo*.

³⁵ Despre gravura de interpretare la Gabriel Popescu, v. și Viorica Marica, *Gravura de interpretare în opera lui Gabriel Popescu*, în *SCIA*, nr. 1-2, 1957. Portretul lui Carol I, obiectul principal al acestui articol nu este menționat în lucrarea doamnei Marica.

³⁶ I.Gruia, « *A șasea expoziție a Tinerimii Artistice* », în *Voința Națională*, 27 aprilie (10 mai) 1907, nr. 6577.

³⁷ N.Pora, op. cit.

³⁸ Documentul se află în posesia familiei.

Casa
M.S. Regelui

Domnul meu,

Am avut onoare a prezenta M.S. Regelui portretul Său, în gravură, ce'mi ați trimis spre a-I fi oferit din parte D-voastre ca omagiu de mulțumire.

Majestatea Sa a binevoit a primi acest frumos portret și a mă însărcina să ve transmit Înaltele Sale mulțumiri.

Primiți vă rog, Domnul meu, încredințarea prea osebitei ele considerațiuni.

*Mareșalul Cuței Palatului
Gen. Adj. Mavrocordato*

Regele Carol a apreciat în mod deosebit lucrarea lui Gabriel Popescu. Această prețuire avea să se concretizeze, și prin faptul că l-a expus în interiorul Cabinetului său de Lucru din incinta Castelului Peleş. În Cabinetul de Lucru de la castel, regele petrecea o mare parte a timpului său, în acest loc se acordau audiențe și erau primiți primii-miniștrii, chiar șefi de state aflați în vizită la Sinaia. Inventarele « Bunurilor artistice ale fostei Familii Regale », elaborate în anul 1948, de către echipa condusă de profesorul George Oprescu menționează în dreptul acestui portret, la rubrica observații : « *demn de Muzeul Național* ».³⁹

Deși, relativ puțin cunoscut portretul, rămâne o realizare remarcabilă a lui Gabriel Popescu și își află un loc binemeritat în opera sa, între cele mai reprezentative lucrări ale sale, alături de portretele lui Marthe Canazin (1900), bustul sculptorului Jean Alexandre Falguière (1900), Autoportretul (1906) și bustul pictorului Jean-Paul Laurens (1906). Este de la sine înțeles motivul pentru care această remarcabilă lucrare nu a figurat în biografiile artistului apărute începând cu anul 1955.

Gabriel Popescu demonstrează o dată în plus calitățile sale de portretist, știindu-se foarte bine că artistul conferea artei portretului un loc principal în opera sa.

³⁹ Arhivele Naționale, Arhiva Istorică Centrală, Fondul Castele și Palate, Castel Peleş, doc. 485, Inventarul « Bunurilor artistice ale fostei Familii Regale », Sinaia 1948 (manuscris). Lucrarea figurează în patrimoniul camerei 35 (etajul II), cu nr. inv. G 64 ; este evaluată în anul 1948 la suma de 2000 de lei. În anul 1954 este transferată într-un lot de obiecte de artă, reprezentând circa 70 % din patrimoniul aflat la Castelul Peleş în patrimoniul nou înființatului Muzeu de Artă al Republicii Populare Române, cu nr. inv. 53021/18240. Dimensiuni : 0,291 x 0,185, semnată și datată în creion dreapta sub cadru în creion : « G. Popescu/1906 ». v. și Muzeul Național de Artă al României, *Repertoriul Graficii Românești din secolul al XX-lea*, P vol. V, București, 1998, p. 195.

Bibliografie

Studii :

- Costescu Eleonora, *Gabriel Popescu*, București, [1955]
- Marica Viorica, *Gravura de interpretare în opera lui Gabriel Popescu*, in *SCIA*, nr. 1-2, 1957
- Moisil C., *Portrete monetare ale regelui Carol I*, in *Arta și Tehnica Grafică*, Buletinul Imprimeriilor Statului, Caietul 9, București, 1939
- Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România, *Gabriel Popescu, Expoziție retrospectivă*, București, 1969
- Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România, *Repertoriul graficii românești din secolul Neagoe Stelian, Istoria guvernelor României de la începuturi 1859 până în zilele noastre 1995*, București, 1996
- Tănăsoiu Carmen, *Iconografia Regelui Carol I*, Timișoara, 1999
- Tzigara-Samurçaș Alexandru, *Ultima medalie a Regelui Carol I*, in « *Covorbiri Literare* », nr. 1 / 1974
- Tzigara-Samurçaș Alexandru, *Memorii I (1872-1910)*, București, 1991
- Tzigara-Samurçaș Alexandru, *Memorii II (1910-1918)*, București, 1999

Periodice :

- I. Gruia, « A șasea expoziție a "Tinerimii artistice" », in *Voința Națională*, 27 aprilie (10 mai) 1907, nr. 6577
- N. Pora, « De vorbă cu Gabriel Popescu », in *Rampa ilustrată*, 25 iunie 1916, An I, nr. 285

Fonduri arhivistice, documente inedite:

- Biblioteca Academiei Române, Fond Spiru Haret
- Arhiva de familie a doamnei prof. dr. Ioana Beldiman
- Arhivele Naționale, Arhiva Istorică Centrală, Fondul Castele și Palate, Castel Peleş

Anexa 1 - Gabriel Popescu, "Portretul Regelui Carol I", gravura, I: 11,4 cm X
La 7,4 cm colectia Ruxanda Beldiman

Bucuresti 26 Ianuarie 1907

CASA
M. S. REGELUI

Domnul meu,

Am avut onoare a prezenta M.S.
Regelui portretul Său, în gravură,
ce'mi ați trimis spre a'Î fi oferit
din partea D-voastre ca omagiu de
mulțumire.

Majestatea Sa a binevoit a pri-
mi acest frumos portret și a mă
însărcina să ve transmit Înaltele
Sale mulțumiri.

Primiți ve rog, Domnul meu, încre-
dintarea prea osebitei mele consi-
derațiuni.

Maresalul Curței

Gen. adj. Mavrocordat

Domniei Sale

Domnului Gabriel Popescu

Artist-Gravor

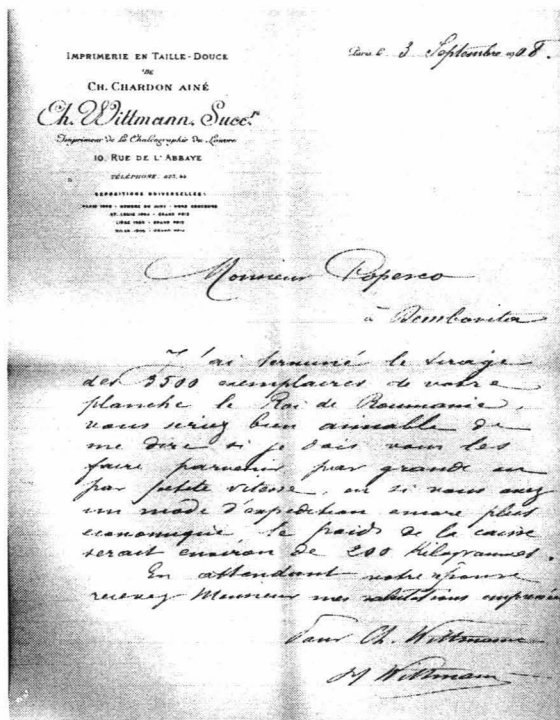
Comuna Vulcana Pandele

(Jud. Dâmbovița)

Anexa 2 - Scrisoare de mulțumire adresata lui Gabriel Popescu de catre generalul
Mavrocordat, Maresal al Palatului, in numele Regelui Carol I pentru portretul
oferit. Arhiva Ioana Beldiman

Anexa 3 - Plicul aceleiasi scrisori, expedit artistului in comuna Gura Vulcanii, jud. Dambovita. Arhiva Ioana Beldiman

Anexa 4 - Corespondenta a imprimeurului Charles Wittmann din 3 septembrie 1908, referitoare la la 3500 de exemplar e suplimentare ale portretului Regelui Carol I. Arhiva Ioana Beldiman

